

Biuletyn Informacji Publicznej

Instytutu Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Dane osoby z katalogu osób "rozpracowywanych"

Imiona: Zbigniew
Nazwisko: Herbert
Miejsce urodzenia: Lwów
Data urodzenia: 29-10-1924
Imię ojca: Bolesław
Imię matki: Maria
Dodatkowe informacje:

Treść zapisów ewidencyjnych

Opis materiałów	Stan zachowania	Uwagi
Zbigniew Herbert figuruje w materiałach operacyjnych SB z Dep. I MSW z lat 1968-1970. W dniu 18.06.1968 w celu inwigilacji poety i kontroli jego kontaktów (głównie tych zagranicznych) rozpoczęto Rozpracowanie Operacyjne o krypt. "Bem" zarejestrowane w ewidencji Dep. I pod nr. 8139. Sprawa ta była prowadzona przez Wydz. VIII Dep. I MSW z uwagi na to, że "wymieniony od dłuższego czasu przebywa za granicą, gdzie nawiązał współpracę z różnymi wydawnictwami i (...) osobami pracującymi w ośrodkach dywersji politycznej, jak: Jeleńskim, Giedroyciem, Nowakowskim, Mieroszewskim i innymi". Z obszernych notatek i zapisów funkcjonariuszy wynika, że w trakcie kilku dłuższych rozmów przeprowadzonych ze Zbigniewem Herbertem w Warszawie (w kwietniu 1969 i później), a następnie także w Zachodnim Berlinie (przez funkcjonariuszy Dep. I MSW w latach 1969-1970), starali się oni nakłonić poetę do nieformalnej współpracy i realizacji konkretnych zadań, w tym zbierania i przekazywania im informacji o polskich emigrantach i działaczach politycznych, literatach i publicystach na Zachodzie, o "osobach z kraju i ich związkach z ośrodkami dywersji" na Zachodzie, o Międzynarodowym Stowarzyszeniu Wolności Kultury, o przedstawicielstwach RWE w Zachodnim Berlinie i Wiedniu, niektórych sprawach politycznych dot. RFN i innych państw. Dnia 28.12.1970 postanowiono o zakończeniu Sprawy Operacyjnego Rozpracowania krypt. "Bem" w związku z tym, że "główny figurant ww. sprawy [tj. Zbigniew Herbert] wyjechał w br. do USA i utracił kontakty z interesującymi nas osobami".	IPN BU 01168/358/J (J-2582).	

W dniu 5.09.1972 Zbigniew Herbert został zarejestrowany pod nr 33515 przez Wydz. IV Dep. III MSW w ramach Kwestionariusza Ewidencyjnego (KE). W dniu 23.03.1976 kierownictwo Wydz. IV Dep. III MSW postanowiło o przekwalifikowaniu ww. kwestionariusza na Sprawę Operacyjnego Rozpracowania (SOR) krypt. "Herb". Sprawa ta była prowadzona "z uwagi na negatywną działalność polegającą m.in. na propagowaniu wrogich poglądów (...), wspieraniu osób prowadzących wrogą działalność polityczną i negatywne wystąpienia polityczne". Dnia 23.03.1976 zanotowano, iż "Zbigniew Herbert utrzymuje szereg kontaktów z redaktorami czasopism zachodnich, wydawcami zagranicznymi z krajów kapitalistycznych oraz z ośrodków dywersji ideologiczno-politycznej na Zachodzie, jest znany z wielokrotnych inspiracji środowiska literackiego do wrogich wystąpień przeciwko polityce kulturalnej [PZPR], m.in. należał do ścisłego grona inspiratorów i sygnatariuszy tzw. >Listu 15-tu< [w listopadzie 1974] zawierającego postulat pod adresem władz państwowych zainteresowania się losami obywateli radzieckich pochodzenia polskiego. Podróżując po krajach Europy Zachodniej (...) wygłasza odczyty, w których atakuje założenia ustrojowe PRL oraz podstawy sojuszu i współpracy z ZSRR". Systematyczna i obszerna inwigilacja Zbigniewa Herberta była prowadzona przez SB (także przez Dep. I MSW podczas pobytów poety w krajach Europy Zachodniej) w latach 1976-1987. Akta SOR krypt. "Herb" zawierają liczne notatki funkcjonariuszy, doniesienia tajnych współpracowników i innych "źródeł" informacji SB. W inwigilacji Zbigniewa Herberta i jego różnych "kontaktów" wykorzystywano także podsłuchy telefoniczne, pokojowe i specjalne punkty obserwacyjne. Prowadzenie SOR krypt. "Herb" zakończono w listopadzie 1989 w związku z odnotowanym i trwającym wówczas pobytem poety "od roku 1987 we Francji - w Paryżu". Dnia 13.11.1989 sprawę tę zdjęto z ewidencji, a jej materiały złożono pod sygn. 55484/II do archiwum Biura "C" MSW.

IPN BU 0248/87 t. 1-4 (55484/II/1-4).

Zbigniew Herbert występuje w Sprawie Operacyjnego Rozpracowania (SOR) krypt. "Cezar" (nr rejestr. 2004) prowadzonej przez Departament IV MSW w latach 1966-1983. Sprawa ta dotyczyła Stefana Kisielewskiego.

IPN BU 0712/26 (LVII/C/43).

Zbigniew Herbert występuje w aktach sprawy operacyjno-śledczej krypt. "Wir" (nr rejestr. 12698). Sprawa ta była prowadzona w latach 1969-1978 przeciwko Adamowi Michnikowi i innym osobom przez Dep. III MSW.

IPN BU 0330/327 t. 105 (6318/III/104).

Zbigniew Herbert występuje w Sprawie Operacyjnego Rozpracowania (SOR) krypt. "Watra" założonej przez Departament III MSW. Sprawa ta i systematyczna inwigilacja była prowadzona przez SB wobec Jacka Kuronia i jego środowiska, została zarejestrowana pod numerem 31426 w roku 1974.

IPN BU 0204/1417 t. 16 (50986/II).

Zbigniew Herbert występuje w materiałach Kwestionariusza Ewidencyjnego krypt. "Lektor" (nr rej. 4429) prowadzonego przez Wydział II KMO m.st. Warszawy w latach 1969-1971. Była to operacyjna kontrola obywatela PRL pochodzenia niemieckiego i jego polskich "kontaktów", w tym Zbigniewa Herberta, rozpoczęta z powodu "konieczności wyjaśnienia charakteru szerokich kontaktów" tego obywatela. W roku 1971 Kwestionariusz Ewidencyjny został zdjęty z ewidencji i złożony do archiwum pod sygn. 2702/III "z powodu wyjazdu ww. na stałe z PRL". Akta te zawierają m.in. notatki funkcjonariuszy, komunikaty z obserwacji i podsłuchu, doniesienia tajnych współpracowników SB.	IPN BU 0224/222 (2702/III).
Zbigniew Herbert występuje w materiałach Dep. III MSW z lat 1975-1977 zatytułowanych "Osoby zaangażowane w działalność opozycyjną". W teczce tych akt znajduje się m.in.: "Informacja dot. petycji opracowanej przez grupę osób o postawach opozycyjnych" (z grudnia 1975 r.), "Lista osób - sygnatariuszy >petycji 59< i >petycji 101< odnośnie których wystąpiono o zwolnienie od jednorazowego podatku majątkowego" (z dnia 4.02.1976), "Wykaz sygnatariuszy listów i petycji w sprawie zmian w konstytucji", "Charakterystyki sygnatariuszy >Apelu do społeczeństwa polskiego<".	IPN BU 0296/205 t. 7 (KS/4/977).
Figuruje w Sprawie Operacyjnego Rozpracowania (SOR) krypt. "Ławnik" (nr rej. 5171) prowadzonej przez Departament III MSW w latach 1976-1989. Ta sprawa i inwigilacja była prowadzona przez SB wobec Wiktora Woroszyńskiego i jego środowiska.	IPN BU 0248/73 t. 1-2 (554468/II).
Zbigniew Herbert występuje w materiałach administracyjnych Dep. III MSW z lat 1963-1984 oznakowanych jako "Informacje". Materiały te dotyczyły głównie warszawskich literatów, historyków i innych osób ze świata kultury i nauki pozostających w zainteresowaniu SB.	IPN BU 0296/254 t. 2 (KS/4/1351).
W dniu 15.11.1978 Zbigniew Herbert został zarejestrowany przez Wydz. XI Dep. I MSW do Segregatora Materiałów Wstępnych krypt. "Bert" (nr SMW-11/1142). Tego samego dnia zanotowano, iż "SMW-11/1142 założono z uwagi na realną możliwość traktowania >Berta< jako źródła informacji, systemem kapturowym, w stopniu znacznie szerszym niż dotychczas oraz dla pełniejszego rozpoznawania jego osobowości i przyzwyczajania go do kontaktów /z pozycji Placówki/ [tj. ambasady PRL w Kolonii i jej pracowników]". To zainteresowanie operacyjne Departamentu I wiązało się z wielomiesięcznym pobytem Zbigniewa Herberta w Berlinie Zachodnim i RFN (od sierpnia 1976). W notatce służbowej z dn. 27.02.1981 zapisano, iż kontakt z figurantem (podjęty dn. 1.04.1977) "utrzymywano do końca 1979 r. przenosząc częściowo na grunt prywatny". Odnotowano, iż "rozmówcą >Berta< [tj. Z. Herberta] był przez cały czas "Marus" [tj. pracownik ambasady PRL w Kolonii i tajny pracownik Dep. I MSW]". W zakończeniu ww. notatki służbowej wnioskowano zakończenie Segregatora Materiałów Wstępnych krypt. "Bert" "w związku z powrotem Zbigniewa Herberta kraju. Materiały te dołączono następnie - po zmikrofilmowaniu (nr jacketu 6473) - do sygnatury J-2582.	IPN BU 01168/358/J (J-2582).

W latach 1975-1983 Zbigniew Herbert otrzymał dwukrotnie odmowę wydania paszportu na wyjazdy do krajów Zachodu. W postanowieniu z dnia 30.12.1975 r. "o zastrzeżeniu wyjazdu za granicę" (zarejestrowanym w ewidencji MSW pod numerem 33515/ZS) naczelnik Wydz. IV Dep. III MSW napisał między innymi, iż "zachodzi uzasadnione domniemanie, że podczas wyjazdu na Zachód [Zbigniew Herbert] może wspomagać ośrodki dywersji w akcji propagandowej przeciwko PRL". Natomiast w postanowieniu z dnia 26.10.1983 r. "o zastrzeżeniu wyjazdu za granicę" (oznaczonym numerem 02094/83) zastępca naczelnika Wydz. IV Dep. III MSW uzasadnił odmowę wydania Z. Herbertowi paszportu "względami bezpieczeństwa państwa", gdyż poeta "jest w centrum zainteresowania ośrodków dywersji na Zachodzie". Ten zakaz wydawania paszportu obejmował okres od dnia 26.10.1983 do 26.10.1986. Odwołano go w dniu 20.04.1987.

Wpis na podstawie zapisów ewidencyjno-kartotecznych.